

OLIY TA’LIM MUASSASALARIDA XALQARO ALOQALARNI RIVOJLANTIRISHNING INNOVATSION MEXANIZMLARI

“Qamashi milliy maktabi” MMIBDO‘

Xolmatova Kibriyo Mirzayevna

Annotatsiya. Mazkur tezisda oliy ta’lim muassasalarida xalqaro aloqalarni rivojlantirishning zamonaviy tendensiyalari, xalqaro hamkorlikni strategik boshqarish mexanizmlari va innovatsion yondashuvlari tahlil qilinadi. Shuningdek, xorijiy oliy ta’lim muassasalari bilan hamkorlikni mustahkamlash, akademik mobillikni kengaytirish, qo‘shma ta’lim dasturlarini tashkil etish, xalqaro ilmiy-tadqiqot loyihalarini amalga oshirish hamda raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari yoritiladi. Xalqaro aloqalar samaradorligini baholash mezonlarini takomillashtirish va oliy ta’lim muassasalarining xalqaro raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqiladi.

Kalit so‘zlar: xalqaro aloqalar, oliy ta’lim, xalqaro hamkorlik, strategik boshqaruv, akademik mobillik, xalqaro integratsiya, raqamli transformatsiya, innovatsion mexanizmlar, qo‘shma ta’lim dasturlari, xalqaro raqobatbardoshlik.

Globallashuv, raqamli transformatsiya va xalqaro mehnat bozoridagi o‘zgarishlar oliy ta’lim muassasalari faoliyatida xalqaro aloqalarning strategik ahamiyatini tobora oshirmoqda. Bugungi kunda oliy ta’lim muassasalarining rivojlanish darajasi nafaqat ta’lim dasturlarining sifati va ilmiy salohiyati, balki ularning xalqaro akademik makonga integratsiyalashuvi, xorijiy hamkorlar bilan samarali munosabatlar o‘rnatishi hamda global ta’lim jarayonlarida faol ishtirok etishi bilan ham belgilanadi. Shu sababli xalqaro aloqalarni rivojlantirish oliy ta’lim muassasalarining uzoq muddatli strategiyasida ustuvor yo‘nalishlardan biri sifatida qaralishi lozim.

Xalqaro aloqalar tushunchasi xorijiy ta’lim muassasalari, xalqaro tashkilotlar, ilmiy markazlar, fondlar va boshqa hamkor tashkilotlar bilan o‘rnatiladigan institutsional munosabatlarni qamrab oladi. Ushbu munosabatlarning samaradorligi hamkorlik aloqalarining soni bilan emas, balki ularning ta’lim sifati, ilmiy tadqiqotlar, kadrlar salohiyati va institutsional rivojlanishga ko‘rsatadigan real ta’siri bilan belgilanadi. Shuning uchun xalqaro hamkorlikni boshqarishda an’anaviy ma’muriy yondashuvlardan strategik rejalashtirish, natijadorlikni baholash va innovatsion boshqaruv mexanizmlariga asoslangan tizimga o‘tish zarur.

Xalqaro aloqalarni rivojlantirishning muhim shartlaridan biri oliy ta’lim muassasasining aniq xalqaro strategiyasini ishlab chiqishdir. Bunday strategiyada hamkorlik geografiyasi, ustuvor ta’lim yo‘nalishlari, xorijiy hamkorlarni tanlash mezonlari, moliyalashtirish manbalari va kutilayotgan natijalar belgilanishi kerak. Strategik rejalashtirish jarayonida muassasaning mavjud ilmiy-pedagogik salohiyati, ta’lim dasturlarining xususiyatlari, xalqaro mehnat bozori talablari va xorijiy hamkorlarning ustuvor yo‘nalishlari hisobga olinishi lozim. Bu yondashuv xalqaro faoliyatni tasodifiy tashabbuslar yig‘indisidan muassasaning umumiy rivojlanish maqsadlariga xizmat qiladigan tizimli faoliyatga aylantiradi.

Xalqaro hamkorlikni rivojlantirishda xorijiy oliy ta’lim muassasalari bilan strategik sheriklik o‘rnatish alohida ahamiyatga ega. Bunda hamkor tashkilotlarni tanlashda ularning xalqaro reytingdagi o‘rnidan tashqari, ilmiy tadqiqotlar yo‘nalishi, ta’lim dasturlarining mosligi, professor-o‘qituvchilar salohiyati va qo‘shma loyihalarni amalga oshirish imkoniyatlari ham e’tiborga olinishi zarur. Hamkorlik memorandumlari aniq vazifalar, bajarish muddatlari, mas’ul shaxslar va natijadorlik ko‘rsatkichlari bilan mustahkamlangandagina amaliy ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtayi nazardan, xalqaro shartnomalarni muntazam monitoring qilish va ularning natijalarini tahlil etish boshqaruv samaradorligini oshirishning muhim vositasidir.

Oliy ta’limni baynalminallashtirishning yana bir muhim yo‘nalishi akademik mobillikni rivojlantirish hisoblanadi. Talabalar, professor-o‘qituvchilar va tadqiqotchilarning xalqaro almashinuv dasturlarida ishtirok etishi yangi bilimlar, zamonaviy pedagogik tajribalar va ilmiy yondashuvlarni o‘zlashtirish imkonini beradi.

Akademik mobillikni kengaytirish uchun xorijiy hamkorlar bilan kreditlarni o‘zaro tan olish, ta’lim dasturlarini muvofiqlashtirish va ishtirokchilarni tashkiliy jihatdan qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish lozim. Shuningdek, xalqaro almashinuv imkoniyatlaridan turli ijtimoiy va iqtisodiy sharoitdagi talabalar foydalanishini ta’minlashga e’tibor qaratish zarur.

Qo‘shma ta’lim dasturlari va ikki tomonlama diplom berish mexanizmlari ham xalqaro aloqalarni rivojlantirishning istiqbolli yo‘nalishlaridan biridir. Bunday dasturlar ta’lim mazmunini xalqaro talablar bilan uyg‘unlashtirish, talabalarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish va bitiruvchilarning xalqaro mehnat bozoridagi imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qiladi. Biroq qo‘shma dasturlarni joriy etishda o‘quv rejalari, ta’lim natijalari, baholash mezonlari, akademik talablar va sifatni ta’minlash mexanizmlarini o‘zaro muvofiqlashtirish zarur. Mazkur jarayonning muvaffaqiyati hamkor muassasalar o‘rtasidagi ishonch, mas’uliyatning aniq taqsimlanishi va muntazam akademik muloqotga bog‘liq.

Xalqaro ilmiy-tadqiqot hamkorligi oliy ta’lim muassasasining ilmiy salohiyatini mustahkamlashda muhim o‘rin tutadi. Xorijiy ilmiy markazlar va universitetlar bilan qo‘shma tadqiqotlar olib borish, xalqaro grant dasturlarida qatnashish, ilmiy konferensiyalar tashkil etish va hamkorlikda ilmiy maqolalar tayyorlash ilmiy natijalarning sifati hamda xalqaro ko‘rinuvchanligini oshiradi. Buning uchun xalqaro grantlar to‘g‘risidagi ma’lumotlarni muntazam yangilab boradigan axborot tizimini yaratish, tadqiqotchilarga loyiha yozish bo‘yicha metodik yordam ko‘rsatish va ilmiy jamoalarning xorijiy hamkorlar bilan aloqalarini qo‘llab-quvvatlash maqsadga muvofiq. Ilmiy hamkorlikda faqat nashrlar soniga emas, balki tadqiqotlarning

dolzarbligi, amaliy natijadorligi va xalqaro ilmiy hamjamiyatga qo‘shgan hissasiga ham e’tibor berilishi kerak.

Zamonaviy sharoitda xalqaro aloqalarni rivojlantirish raqamli texnologiyalardan samarali foydalanishni ham talab etadi. Raqamli platformalar orqali xorijiy hamkorlar bilan uchrashuvlar o‘tkazish, qo‘shma ilmiy seminarlar tashkil etish, elektron hujjat almashish va xalqaro loyihalarni masofadan boshqarish imkoniyatlari kengaymoqda. Shu bilan birga, oliy ta’lim muassasasining xalqaro veb-sayti, ingliz va boshqa xorijiy tillardagi axborot resurslari, elektron taqdimotlari hamda ijtimoiy tarmoqlardagi faoliyati uning xalqaro nufuzini shakllantirishga xizmat qiladi. Raqamli kommunikatsiyalarni rivojlantirish xorijiy hamkorlar uchun muassasa faoliyati, ta’lim dasturlari va ilmiy imkoniyatlari to‘g‘risidagi ma’lumotlardan foydalanishni osonlashtiradi.

Xalqaro aloqalarni boshqarishda ma’lumotlarga asoslangan qarorlar qabul qilish mexanizmlarini joriy etish ham dolzarb hisoblanadi. Buning uchun oliy ta’lim muassasasida xalqaro shartnomalar, akademik almashinuv dasturlari, xorijiy grantlar, qo‘shma ilmiy loyihalar va xalqaro tadbirlarga oid ma’lumotlarni birlashtiruvchi elektron ma’lumotlar bazasini shakllantirish mumkin. Bunday tizim xalqaro faoliyatning holatini muntazam kuzatish, mavjud muammolarni aniqlash va resurslarni ustuvor yo‘nalishlarga yo‘naltirish imkonini beradi. Xususan, hamkorlikning samaradorligini baholashda faol shartnomalar ulushi, amalga oshirilgan qo‘shma loyihalar soni, akademik mobillik ishtirokchilari, jalb qilingan grantlar hajmi va xalqaro tadqiqotlarda ishtirok etish kabi ko‘rsatkichlardan foydalanish mumkin. Ko‘rsatkichlar muassasaning strategik maqsadlariga mos ravishda tanlanishi va sifat jihatidan baholash bilan to‘ldirilishi lozim.

Xalqaro aloqalarni rivojlantirishning samaradorligi ushbu yo‘nalishda faoliyat yurituvchi mutaxassislarning kasbiy kompetensiyalariga ham bevosita bog‘liq. Xalqaro aloqalar bo‘limi xodimlari xorijiy tillarni bilish bilan bir qatorda, xalqaro

muzokaralar olib borish, loyihalarni boshqarish, grant arizalarini tayyorlash, rasmiy yozishmalar yuritish va madaniyatlararo muloqot ko‘nikmalariga ega bo‘lishlari zarur.

Shu sababli ularning malakasini oshirish, xalqaro tajriba almashinuvi dasturlarini tashkil etish va samarali boshqaruv usullarini o‘rgatish muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, xalqaro aloqalar bo‘limi bilan fakultetlar, kafedralar, ilmiy markazlar va boshqa tarkibiy tuzilmalar o‘rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash lozim. Chunki xalqaro hamkorlik faqat maxsus bo‘limning vazifasi emas, balki butun oliy ta’lim muassasasining umumiy rivojlanish jarayonidir.

Xalqaro hamkorlikni rivojlantirishda moliyaviy va tashkiliy barqarorlik masalalari ham alohida e’tiborni talab qiladi. Xorijiy delegatsiyalarni qabul qilish, talabalar va professor-o‘qituvchilar mobilligini tashkil etish, xalqaro tadbirlarda ishtirok etish hamda qo‘shma loyihalarni amalga oshirish muayyan resurslarni talab etadi. Shu bois davlat dasturlari, xalqaro grantlar, hamkor tashkilotlarning moliyaviy ko‘magi va boshqa qonuniy manbalardan samarali foydalanish mexanizmlarini ishlab chiqish zarur. Moliyaviy resurslarni rejalashtirishda xarajatlarning kutilayotgan natijalarga mutanosibligi, shaffoflik va mablag‘lardan maqsadli foydalanish tamoyillari ta’minlanishi kerak.

O‘zbekiston oliy ta’lim muassasalari uchun xalqaro aloqalarni rivojlantirishning muhim yo‘nalishlaridan biri milliy ta’lim va ilmiy salohiyatni xalqaro miqyosda targ‘ib qilishdir. Bunda mamlakatning ta’lim imkoniyatlarini xorijiy auditoriyaga yetkazish, xalqaro talabalarni jalb etish, xorijiy universitetlar bilan qo‘shma tadbirlar tashkil qilish va o‘zaro manfaatli ilmiy loyihalarni kengaytirish muhim o‘rin tutadi. Shu bilan birga, xalqaro tajribani to‘g‘ridan-to‘g‘ri ko‘chirish emas, balki uni milliy ta’lim tizimining ehtiyojlari, mavjud resurslari va rivojlanish maqsadlariga moslashtirish talab etiladi. Mazkur yondashuv xalqaro hamkorlikning barqarorligini ta’minlash bilan birga, oliy ta’lim muassasalarining o‘ziga xos ilmiy va akademik salohiyatini namoyon etishga imkon beradi.

Yuqoridagi tahlillar asosida oliy ta’lim muassasalarida xalqaro aloqalarni rivojlantirish uchun bir qator amaliy takliflarni ilgari surish mumkin. Birinchidan, xalqaro hamkorlikning uch yoki besh yillik strategik dasturini ishlab chiqish va uni muassasaning umumiy rivojlanish strategiyasi bilan uyg‘unlashtirish zarur. Ikkinchidan, xorijiy hamkorlarni tanlash va hamkorlik natijalarini baholash uchun aniq mezonlarni joriy etish lozim. Uchinchidan, xalqaro loyihalar, grantlar va akademik mobillik to‘g‘risidagi ma’lumotlarni birlashtiruvchi elektron monitoring tizimini yaratish maqsadga muvofiq. To‘rtinchidan, xalqaro aloqalar bo‘yicha mutaxassislarning kasbiy rivojlanishiga tizimli e’tibor qaratish kerak. Beshinchidan, har bir hamkorlik loyihasi yakunida erishilgan natijalarni tahlil qilish va aniqlangan kamchiliklar asosida keyingi faoliyatni takomillashtirish mexanizmini yo‘lga qo‘yish lozim.

Shunday qilib, oliy ta’lim muassasalarida xalqaro aloqalarni rivojlantirish strategik boshqaruv, institutsional hamkorlik, raqamli texnologiyalar, ilmiy integratsiya va inson kapitalini rivojlantirishning o‘zaro uyg‘unligiga asoslanishi zarur. Xalqaro hamkorlikni rasmiy kelishuvlar soni bilan emas, balki uning ta’lim sifati, ilmiy natijalar, kadrlar salohiyati va muassasaning xalqaro nufuziga qo‘shgan hissasi bilan baholash muhimdir. Taklif etilgan mexanizmlarni izchil joriy etish xalqaro hamkorlikning amaliy samaradorligini oshirish, resurslardan oqilona foydalanish va O‘zbekiston oliy ta’lim muassasalarining xalqaro akademik makondagi ishtirokini kengaytirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Knight, J. *Higher Education in Turmoil: The Changing World of Internationalization*. Rotterdam: Sense Publishers, 2008.

2. de Wit, H., Hunter, F., Howard, L., Egron-Polak, E. (eds.). *Internationalisation of Higher Education*. Brussels: European Parliament, 2015.
3. OECD. *Education at a Glance 2024: OECD Indicators*. Paris: OECD Publishing, 2024.
4. UNESCO. *Global Education Monitoring Report 2023: Technology in Education: A Tool on Whose Terms?* Paris: UNESCO, 2023.
5. Altbach, P. G., Reisberg, L., Rumbley, L. E. *Trends in Global Higher Education: Tracking an Academic Revolution*. Rotterdam: Sense Publishers, 2009.
6. Hudzik, J. K. *Comprehensive Internationalization: Institutional Pathways to Success*. New York: Routledge, 2015.
7. European Commission. *European Strategy for Universities*. Brussels: European Commission, 2022.
8. UNESCO. *Convention on the Recognition of Qualifications concerning Higher Education in the European Region*. Lisbon, 1997.